

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Загальноосвітній навчальний заклад Підберіздівський
навчально-виховний комплекс І-ІІІ ступенів
Пустомитівського району Львівської області**

Обласний конкурс науково-дослідницьких робіт імені

Мілени Рудницької

на тему: «ЖІНКА Й НАЦІЯ»

«З Україною у серці»

(Номінація «Визначні постаті Вашого села, міста, краю»)

Підберізці - 2015

Роботу виконала:

Пугач Ольга Мирославівна,

учениця 9 класу Підберізцівського

НВК I-III ступенів с. Підберізці

Пустомитівського району

Львівської області

Керівник:

Музика Олександра Володимирівна

Вчитель української мови і літератури

тел. м. 067-32-00-187

Анотація

У своїй роботі прагну на прикладі творів Марії Остромири дослідити роль жінку боротьбі за національну гідність, визволення, прагнення бути народом. Герої творів Марії Остромири: Ганна Весна (Ганна Ратич) – жінка-десятник УСС, а ось Ганна -Тетяна – жінка- воїн УПА. Різні періоди історії нашого народу, але як багато спільного в їхніх долях: любов до Вітчизни, прагнення прислужитися рідному народові під час бойових дій; відвага, мужність, стійкість; прагнення жіночого щастя... Але Україна для них над усе. Про значення їхньої боротьби у долі України є різні судження. Але саме життя, боротьба, мужність і відвага цих легендарних людей виховали не одне покоління патріотів. І завжди поряд з ними стояло слово, не давало заснути, яке кликало до боротьби, на подвиг.

Зміст

Вступ	4-5
Основна частина	
1.1. Батьківщина кличе.....	6-9
1.2. А в серці жила Україна.....	9-12
1.3. «За Україну, за її волю».....	13-17
Висновки	18-19
Список використаної літератури.....	20
Додатки	

Вступ

Мета. Зацікавити молодь історичним минулим нашого народу, допомогти зрозуміти, що в кожному селі, місті є герої – патріоти, що віддали життя за волю рідної держави. Їхній подвиг – школа національного духу для підростаючого покоління.

Завдання. У своїй роботі прагну допомогти моїм ровесникам зрозуміти: патріотом можна бути не тільки на рідній землі, тримаючи зброю в руках; ним можна стати і в еміграції, а за зброю служитиме слово.

У моїй дослідницькій роботі порушу такі проблеми:

1. Україна у творах письменниці.
2. Жінка і нація.
3. Вплив літератури на розвиток духовності молоді.
4. Зростання національної свідомості серед селян.
5. Любов до Вітчизни, захист її національної гідності – вершина патріотизму (жінки-патріоти, жінки-Берегині).

Джерелом дослідження стануть дві повісті Марії Остромири: «У досвітню годину» і «Лемківщина в огні»

Актуальність

У час становлення розвитку нашої держави великого значення набуває патріотичне і громадянське виховання. Юне покоління повинно знати, що воно живе не лише хлібом, тому потрібно пам'ятати історію рідного села, звичаї і традиції наших односельчан. Пам'ятати героїв рідного народу, особливо тих, чий ім'єна ще й досі живуть у серцях наших, бо вони стали символом незалежності, нескореності, героїства, лицарства.

Сьогодні українці хочуть того ж, що і століття чи декілька століть тому: мати змогу керувати у своїй державі самому, будувати долю її без усяких сторонніх втручань. Ми знали і знаємо свої сили, і зможемо дати відсіч будь-якому ворогу.

Людина і нація, відчуття доби, національна гордість і гідність...Саме ці поняття притаманні справжнім синам і дочкам нашої держави. «Кожен народ на землі сповнює неповторну місію: оберігає свою землю, творить свою духовну і матеріальну культуру, плекає свою рідну мову, передає усі свої надбання молодим поколінням. І чим більше матиме він відданих синів і дочок, справжніх патріотів, які готові віддати своє життя обороні Вітчизни, тим вищим буде його визнання і пошана від сусідів на міжнародній арені. Особлива роль в історії кожного народу належить його провідникам»¹

Багато мужніх, сильних, вольових захисниць-жінок в українського народу. Свій відлік вони розпочали ще з давніх-давен, з Київської Русі, і продовжується він до наших днів. Як колись княгиня Ольга кинулася захищати киян від печенізького війська, проявляючи при цьому мудрість, розсудливість, витримку, так і сьогодні жінки-волонтери, жінки-бійці на передовій захищають Україну як націю.

¹ Трохимчук Степан. Яскраві сторінки героїчної та трагічної історії України.// Львів. – 2011. – с. 96. с.5

Непересічною постаттю серед славних українок була і Марія Остромира, а також її героїні Ганна Ратич (Гануся Весна із твору «В досвітню годину») і Ганна - Тетяна («Лемківщина в огні»). У наше життя образи, змальовані письменницею, увійшли як символи вірності, духовності, нескореності. Сьогодні Ганна Ратич znana в Україні як жінка-десятник, що служила в УСС. А ось таких як героїня повісті «Лемківщина в огні» безліч. Це уособлений образ жінки-борця за національну ідею у рядах УПА. Та й сама діяльність упівців в історії України вивчена ще не до кінця. Відома істина: у держави, де триває битва нації за державність, неминуче знайдуться ті, для кого така дівчина як Таня («Лемківщина в огні») буде ворогом, оскільки її ніжні і водночас міцні руки жодного разу не опустили прапор української національної революції; а для іншого - кохана, друг, порадник, соратник у боротьбі.

Роль і місце жінки у долі нації – особливе у житті українського народу. Де й бралася у них та сила, відвага, ця велика любов до Вітчизни, що вела на боротьбу проти ворога.

Основна частина

1.1. Батьківщина кличе

У своєму рості українська нація завжди народжувала могутні жіночі постаті, які, запустивши глибоко своє коріння в минулому, в той самий час буйно простягали свої паростки в майбутнє. Їхні помисли, їхні вчинки стали для нас цією рікою, що давала води спраглий душі, сили усьому тілу. Для нас їхня боротьба за волю України - цілюще джерело, що зуміє зросити пустелю у серці, оживити свідомість. Їхній подвиг – наче пишний сад, що дав великий і добротний урожай. У них, мужніх, славних дочок України ми вчимося любити рідну землю, свій народ, бути відданим йому до самозречення. Адже кожна велична постать – це віра в те, що Україна варта «вогню святого», варта того, щоб пожертвувати

задля неї життям, і саме вона вела кращих своїх дочок до мук і страждань. Вела на смерть за ідею, за свободу України. У духовності історичних постатей-жінок нація немовби виправляла свій історичний лет.

Крізь віки пронесла історія нашого краю і закарбувала в пам'яті кожного з нас імена її мужніх патріотів і захисників.

Рідна земля моя! Яких дочок народжувала ти! Європейські правителі мали за честь одружуватися з ними. Так славнозвісна донька Ярослава Мудрого вийшла заміж за короля Франції, а згодом стала правити цією великою державою. Але найголовніше те, що Анна вміла читати і писати і з собою у Францію взяла Біблію. А звичайна дівчина Маруся із невеличкого містечка Богуслава, що над Россю, вчинила героїчний подвиг, визволивши сотні бранців із неволі:

Темницю відмикає, всіх козаків,

Бідних невольників

На волю випускає.²

Ми ще й досі пам'ятаємо Настю Лісовську, доньку священика із Рогатина, котра стала потім славнозвісною Роксоланою і вдалині від рідної землі надзвичайно багато зробила для рідного краю.

Роксолана... Ця постать і справді надихає на нові звершення. В очах кожного з нас постає мужньою і хороброю жінкою, яку завжди хвилювала доля рідного краю. Навіть, перебуваючи у турецькій неволі, її серце лине на Україну. Вона готова пожертвувати власним життям, аби звільнити рідну землю від турецьких нападників. Завдяки Роксолані 40 років на українські землі не нападала Османська імперія. Наша країна мала змогу відродитися: зростали нові міста, розвивалася культура і література.

² Микитенко О. Розплилися круті бережечки. / / К. Веселка. – 1985., с.60

Нашу письменницю Марію Остромиру можна порівняти саме із цим образом. Адже ці дві жінки зовсім схожі. Марія Остромира – гідний приклад для наслідування. Письменниця, перебуваючи за кордоном, зрозуміла для себе, що за будь-яких обставин готова допомогти своїй рідній країні. А головним патріотичним вчинком стали її твори, які в той час, надихаючи, давали надію кожному українцеві. Пишучи твори, письменниця думала тільки про одне – про рідну Україну, своє рідне село.

Її твори – не просто спогади про свою молодість, це повчання для багатьох поколінь. Ще й сьогодні проблеми, порушені письменницею, думки і слова тривожать душу, вчать любити рідний край, народ, боротися за національне визволення. І прилинули на Україну її діти – твори, написані уже в еміграції, але такі близькі по духу навіть моїм сучасникам. Повість «У досвітню годину» - твір про наше рідне село Підберізці. Це спогад про юнацькі роки.

Повість «Над бистрим Черемошем» - твір про гуцульське село напередодні і під час другої світової війни, також написаний на основі власних переживань, побаченого і почутого. Адже саме сюди доля закинула Марію Остромиру після одруження.

У повісті «Над бистрим Черемошем» Марія Остромира дала картину життя на Гуцульщині. Але зробила вона це дещо інакше, ніж її попередники. Головною метою авторки був не етнографізм, не побут Гуцульщини, а ріст національної свідомості гуцулів і їх місце в змаганні за незалежність.

Лебединою піснею Марії Остромири є повість «Лемківщина в огні» (1971 р.), яка побачила світ, коли авторки не було уже в живих. Книга ця про трагічну долю лемків, котрі є часткою крони і кореня українського народу. Ця історична повість написана на основі спогадів – хроніки командира Хріна і чотового Островерха. Вона – про героїчні подвиги стрільців та старшин УПА. Героїв показано у різних

життєвих ситуаціях. Це і перша любов, і відданість батьківщині, і безмежна віра Богу. Серед повстанців – воїнів УПА – люди з різних куточків України, навіть з-поза її меж. Їх гасло було просте, але до болю щире: «Здобудемо Українську Державу або загинем у боротьбі за неї». Отже, читаючи твори Марії Остромири, ми маємо змогу прослідкувати моральні висоти наших предків: безкорисливу любов до батьківщини і ненависть до її ворогів, працьовитість, доброзичливість, щирість, вірність у коханні, убоління за рідними і друзями. Ми, її нащадки, дуже вдячні за цей мудрий життєвий досвід, який долетів до нас крізь віки, через моря і гори.

Три повісті Марії Остромири «У досвітню годину», «Над бистрим Черемошем», «Лемківщина в огні» можна вважати трилогією, хронікою визвольного руху Західної України у XX столітті. Немов легендарний літописець Нестор, пише вона літопис Галицької волості України наших днів. Відомі історичні події передає читачеві у своїй літературній обробці.

Немає в живих письменниці Марії Остромири. Померла вона у чужому краю, далеко від рідних і родичів. Для нас на пам'ять вона залишила повісті про наше рідне село. Її слово надихнуло мене, кликало до пошуку.

Творчість Марії Остромири – це її життя. Повість «У досвітню годину» – не тільки спогади про рідне село на поч. XX століття. Дух епохи, боротьба за національне визволення, зрушення у свідомості односельчан – це ті проблеми, які зуміла реалізувати письменниця у своєму творі.

Історія наша – це книга спостережень, де кожне покоління має записати свою правду, своє героїчне та трагічне. Кожна сторінка книги – то звернення до майбутніх поколінь, бо життя – вічне і його не спинити ніяким вітрам, ніяким життєвим бурям.

У книгу Пам'яті, книгу спостережень зробила чималий внесок Марія Остомира. Її слово прийшло до нас з інших країв. Але яке зрозуміле нам, бо ж писала вона про близьке і рідне нашому серцю: про Україну, про її важку долю. А ще залишила вона для нас, її спадкоємців, неоціненний скарб: повісті про наше село «У вирій», «У досвітню годину».

То ж пригорнімося душею до мудрого, чистого, вірного, помереженого зморшками болю чола, нашого єдинокровного брата-українця, якого доля закинула у світи. Зрозуміймо, нарешті, що наша єдина праматір – Україна, а ми всі – її діти. Різні, як у кожній родині. Близькі й далекі. Не будемо заздрити їхньому достатку, бо, попри все, їхнє життя, якого ми ніколи не мали, у нас є те, чого їм завжди бракує – вітцівщина: родина – близька чи далека, та стежина, що завжди веде до рідного порогу.

1.2. А в серці жила Україна

Патріотом може стати кожен, у кого горить у серці вогонь любові до рідного краю, болює душа за долю народу, хто сильний духом. І не важливо: чи ти живеш у своїй державі, чи, за певних якихось обставин, емігрував. Патріотизм у серці не зникає. До таких жінок, що вписали своє ім'я в історію нації, належить Марія Остромира. Зовсім мало знана в Україні, але любима і шанована письменниця в діаспорі. Її твір «Лемківщина в огні» можна було купити, бо перевидавався в Україні. А от твір «У досвітню годину» - видання діаспори. Та все ж таки, хто читав ці твори, то зрозуміє: перед нами вірна дочка свого народу, яка вболіває за долю України. Напевно, тому так глибоко подає у своїх творах проблему пробудження свідомості серед населення, розуміння національної незалежності, пропагує нам ті моральні й духовні цінності, що притаманні українській нації.

Подихом свіжого повітря, ковтком джерельної води, ніжним співом солов'я прилетіли на крилах лелечих твори Марії Остромири у наше село, повернулися із далеких мандрів у рідну домівку. Із яким задоволенням читали наші прабабусі і бабусі твір «У досвітню годину». Для них це був своєрідний місток у свою молодість. Все у творі постало таким, яким пам'ятало серце. Тому, щоб не читати твір як тільки художню пам'ятку про рідне село, про події тих часів, я звернулася до моєї бабусі Горбач Володимири Петрівни. Адже саме вона записала від своєї мами, хто ж насправді Роман Чорній. Іван Балтро, Ганна Ратич; хто їхні родичі. Певні дослідження були зроблені моїм братом. Саме від нього я дізналася, що найближчих родичів уже немає. Та проте живе внучатий племінник Марії Остромири – Юрій Москва. Це він побував в гостях у її рідні в Америці, розмовляв з братом письменниці, чоловіком і дітьми. Та багато про героїв повісті «Удосвітню годину» знає й моя бабуся. Адже кожен герой мав свого прототипа – односельчанина, і кожен із них став для неї образом - символом, бо мав у характері щось особливе, надзвичайне. Я була приємно вражена тим, що Марта – прабабуся нашої вчительки Головатої Іванни Олегівни; а ось Михайлик, що читав усього «Мойсея» на урочистостях Івана Франка – прадідусь іншої вчительки – Дмитерко Любові Євгенівни. Та найбільше схилювали мене образи отієї «ідейної молоді», змальованої у творі. Бабуся підкреслила, що її спогади, як і родичів Марії Остромири, знаходяться у кімнаті-музеї «Світлиця» у нашій школі. Але одночасно сказала, що ще б раз хотіла торкнутися спогадів, які і досі живуть у серці:

- Є у селі інструменти, придбані нашими предками. Саме Роман Чорній (Іван Дмитерко), і був тим активістом, що створив перший у селі духовий оркестр, організовував на канікулах вистави, пішов воювати за волю України і, за іронією долі, опинився на сербському фронті. Іван Балтро сказав: «Загинув не за волю України», але який повчальний для нас, молодого покоління, цей образ. Умів

досягти мети: будучи бідним (у селі називали його «халупником»), вивчився на юриста. Він палко любив Україну і своїм патріотизмом, ентузіазмом запалював серця ровесників. Для нас він – **образ-символ духовності**.

Та чи не найважливішу роль у цьому творі відіграє образ Івана Байрака (Івана Балтра). Саме у ньому втілено оте зростання національної свідомості, розуміння долі народу на тлі історії країни. Це ж йому довелося пройти отой тернистий шлях від нерішучого «москвофіла» до ідейного патріота України, у цьому допомогли не тільки друзі (Роман Чорній), а й розмови з Оленкою (Марією Остромирою). Чималу роль відіграло і читання творів письменників-класиків.

«А я приніс книжки вам, пані, - враз звернувся сотник до Оленки . – Чудові книжки! Я й не сподівався, що ви маєте в своїй літературі такі могутні твори, як «Кобзар» і «Мойсей». Що Шевченко геній – це я знав, але щодо Франка, то хоч і чув, що він письменник на більшу міру, проте не знав, що він просто – велетень.

- Як це ви, сотнику, говорите?! Кажете: «маєте в своїй літературі»... А ви ж хіба не зачисляєте себе до нас?

- Може і зачислив би себе до вас, але я занадто гордий, щоб приходити до вас з нічим. Треба здобути собі право і припечатати кров'ю свою належність до українського народу. А я до цієї пори ходив блудними стежками, хоч може не зі своєї вини...

- Де ж було мені читати? В бурсі «Качковського» годували нас московською літературою, а в німецькій гімназії, яку я закінчив, теж не вчили української літератури.³

У наш напружений час, коли ворог прагне вселити у серця людей України ворожнечу, коли розірвана, принижена національна єдність, саме образ Івана Балтра вчить: стати справжнім українцем-національним патріотом ніколи не пізно;

³ Остромира Марія. У досвітню годину. – Видавництво Юліана Середяка, Б-А, 1969. с.134

захищати ж єдність країни, волю народу, відстоювати свою націю – обов'язок кожного. Для нас цей **образ – символ вірності**.

А ось до образу жінок у творі Марія Остромира ставилася по-особливому. Вчителька Оксана запам'ятається кожному із нас своєю щирістю, добротою (подарувала Оленці взуття), відкритим серцем. Вона не тільки активний діяч у хаті-читальні – це своєрідний компас, за яким звіряються людські вчинки.

Про Ганусю Весну (Ганну Дмитерко) матері вона сказала: «Тут чималу роль відіграла любов до Юрка Жука. Може, у якомусь найдальшому закуткові серця заворушилось бажання довести своєму коханому, отому ідейному і вродливому Юркові, що вона разом з ним піде на життя і смерть...»⁴

Оксана сама ж підкреслила єдину рису характеру, що їй не подобалась – нерішучість. Але саме вона змогла зрозуміти Ганнусю, бо, напевно, пішла б у січові стрільці за коханим Романом, якби була більш рішуча.

Та ось такої рішучості, наполегливості, ідейності не бракувало іншій героїні – Ганусі Весні. Перша активістка на селі, закохана у Юрка. У творі тісно переплітаються дві сюжетні лінії: кохання й історична. Саме ця перша й причаровує читача. Цікаво було дізнатися, як зустрічалися століття тому наші односельчани, які вели розмови, про що мріяли. Саме тут і розкриваються основні риси характеру героїв. Про Романа Чорнія зразу ж можна сказати «ідейний». Він і насправді патріот рідного краю. Тому і не дивно, що він одним із перших відгукнувся на заклик іти в ряди Січових Стрільців.

А Іван Байрак - врівноважений, розсудливий, але нерішучий. Проте зовсім інші риси його характеру розкриваються на війні: сила волі, наполегливість, далекоглядність (стратег).

⁴ Остромира Марія. У досвітню годину. – Видавництво Юліана Середяка, Б-А, 1969., с.95

Для Оленки ж у першій частині твору притаманні такі риси характеру: людяність, чуйність, доброта, допитливість. Під час Листопадового Зриву вона проявила відповідальність, силу волі, розсудливість, національну свідомість. Як бачимо, обидві сюжетні лінії (кохання й історична) не просто ідуть поряд, а й доповнюють одна одну: вони як одне ціле. Видно, що письменниця вболіває за долю рідного краю, прагне прислужитися нам. Тому така глибока філософська насиченість образів.

У чомусь схожа доля в української поетеси Олени Теліги. Це вона, донедавна російськомовна панночка Леночка Шовгенова, закохавшись у кубанського козака Миколу Телігу, всім серцем полюбила українську мову, історію. У важку хвилину (липень 1941) повернулася в Україну, щоб допомогти побратимам у боротьбі з ворогом. Особливого значення у своїх статтях надавала поетеса питанню жінки і нації. Саме Олена Теліга бачила жіноцтво ніжним і ласкавим, сильним і вольовим, яке завжди іде поряд із захисниками Вітчизни.

Марія ж Остромира своїм твором теж допомагає нам: вчить нас любити свою історію, своє славне минуле. У цьому полягає велике патріотичне значення повісті, і самої постаті авторки та її героїв.

1.3. «За Україну, за її волю»

Для Марії Остромири ідеалом була українська жінка, що найбільше відповідала добі і до якої вона сама намагалася наблизитися: сильна, вольова, цілеспрямована, ніжна і лагідна. Вона є відмінним, але рівно вартісним і вірним союзником мужчин у боротьбі за націю. «Життя – це боротьба, а боротьба – це справжнє життя. Цей безкомпромісно сформульований принцип ... до снаги

сповідувати тільки незламним духом».⁵ Марія Остромира – це той унікальний випадок, коли в людині органічно поєдналися три постаті: письменниці, громадського діяча, жінки. «Важко поєднувати усе так, щоб і у творах, і в житті залишатися вірною собі, своїм переконанням, щоб сказати те, що хотіла, такими словами, які б запали в душу і збудили розум»⁶. Але саме це вдалося цій незвичайній, талановитій жінці.

У творі «Лемківщина в огні» перед нами постають герої духу, будителі народної свідомості і громадських почуттів. Історія написання цієї повісті дещо відрізняється від попередніх двох повістей-спогадів. Бо твір цей - крик душі у відповідь на несправедливі перекручування історичної правди польськими дослідниками.

«Лемківщина в огні» - ця повість здатна розбудити, дати зрозуміти, що український народ – незламний, нескорений, бо відстоює свою власну думку, погляди.

Черпаючи реальні, правдиві події з історії Лемківського краю, письменниця зображає народ, який постійно перебував під гнітом чужоземців, але попри всі труднощі повстав проти поневолювачів, а на допомогу їм прийшла мужня Українська Повстанська Армія. Виникає питання, що ж спонукало письменницю написати цю повість? Відповідь проста: Марія Остромира була тією людиною, яку цікавила історія рідного краю, і тому вона намагалася поринути в минуле, а в цьому їй допомагали книги. І от саме тоді, коли у руки нашої письменниці потрапляє польська книжка, вона розповідала, що такої брехні, яка була присутня в цьому творі, стерпіти не могла.

Адже автор цієї книги, можна сказати, зневажає всі сотні УПА. Розповідає, що саме вони завдають шкоди українським селянам, навіть називає їх

⁵ Теліга Олена. Публіцистика Олени Теліги. Стаття «Якими нас прагнете». //Дзів. – 1994.-№4.-с.137-140

⁶ Козуля О. Жінки в історії України. // -К., -1993, с. 155

«бандитами». Хріна – сотника змальовує як похмуру і непривітну людину з різким характером.

Із цих слів можна зрозуміти, що польський автор хотів запламувати цим твором нашу історію. Але, звісно, йому це не вдалося.

Адже наша письменниця, прочитавши цю книгу, як справжня патріотка, не залишилася осторонь і зрозуміла, що саме вона повинна донести правду до людей, допомогти їм зрозуміти; ще раз довести, що історія народу – його гордість. Це все вона підкреслює своїм твором «Лемківщина в огні», у якому зображує реальні історичні події, які стосувалися боротьби України за свою незалежність. Армія УПА у цій повісті займає ключове місце, адже їхній героїзм і відвага дають зрозуміти, що доля рідної країни для них стоїть на першому місці. Боротьба до останнього – ось головне кредо воїнів УПА..

Хрін – командир армії, а також чатовий Островерх – головні персонажі повісті, яких М. Остромира змальовує у зовсім інших тонах: тобто хоробрими і відважними бійцями, здатними боротися до останнього.

Цей етап визвольного руху у творі – це приклад честі перед народом, його нескореності і боротьби за своє визволення.

Недарма Марія Остромира казала, що її бажанням було подати у правдивому висвітленні дії УПА, тоді, як вороги стараються представити їх у кривому дзеркалі.

І поряд із захисниками, борцями за долю народу, йшла жінка, матір, дружина, подруга – Берегиня роду і народу. Найбільша місія жінки – дарувати ніжність, віру і цим підтримувати бойовий дух чоловіків. Братися за зброю – не жіноча справа. Але коли треба буде – жінка стане поряд з чоловіком і піде з ним до кінця. Марія Остромира, вивівши образ Ганни, узагальнила його, підкресливши, героїзм відданість української захисниці.

Часто задумувалася над словами: легко називати себе дочкою народу, важче нею бути. Треба віддати всю свою любов до народу в боротьбі за його щастя, волю, за процвітання нації. Різні є шляхи досягнення цієї мети: Марія Остромира, вивівши у своїх творах образи героїв-борців, змушує нас задуматися: а чи все я зробила для рідної нації. У своїй повісті «Лемківщина в огні» через різні аспекти показує патріотизм героїв. Сама Марія Остромира, написавши цю повість, стала в перші ряди славних українок – борців за волю народу. Так, я розумію, що в еміграції такий правдивий твір про воїнів УПА видрукувати було набагато легше. Але для мене письменниця стала отим образом-символом нескореності, любові, незнищеності, величч. Бо не кожен так зреагував би на твір польського дослідника Сенкевича.

У найскладніші моменти життя нашого суспільства чи не найбільший тягар лягає на тендітні і сильні плечі жінки. Однак навіть у важкі, драматичні роки життя вона не втрачає жіночності, лагідності, доброти, внутрішньої одухотвореності. Такими були славетні жінки України. З-поміж них і героїня повісті Марії Остромири «Лемківщина в огні» - Ганна-Тетяна – непересічна особистість, що поєднувала в собі жіночу ніжність і мужність борця; була ніжною, як пелюстка квітки, вкрита ранньою росю; нещадна, як справедливий меч. життєрадісна, ніжна і несхитна, сувора у досягненні мети у боротьбі за українську державність, у палкому прагненні мати незалежну Україну.

Ориця, дівчина-розвідниця сказала:

- А все ж, Ганю, ти переборщуєш. Ніхто із них нас не ображає. А що дивляться на нас? Хай же дивляться і знають, що ми теж виконуємо наші обов'язки не гірше від них.⁷

⁷ Остромира Марія. У досвітню годину. – Видавництво Юліана Середяка, Б-А, 1969. С. 27

Тетяна, розвідниця командира Чорного, не раз рятувала свій загін. Дивно, як їй вдалося одного разу вирватись із рук червоноармійців. Напевно, батькове благословення допомогло. Він був свідомим лемком, не зупиняв дочки:

- Не виїхала, а пішки пішла тією самою, що й ви дорогою. пішла, а я не зупиняв. (с.17)

Після бою під Ліщавою Тетяну призначено районовою референткою Українського Червоного Хреста у східній частині Лемківщини. Тут вона зустрілася з командиром Бором. Ніжне почуття кохання і відповідальності перед Батьківщиною сплітаються воєдино.

Ганна вірить у перемогу справи, яку вони розпочали. Вірить і бореться. І на сумніви коханого Василька, чи дійдуть до бажаної мети відповідає: «Головно, що прямуємо до тої мети. Якщо і впадемо у поході, тоді інші може дійдуть... Чи ж неоднаково, хто дійде?» (с.71). Так, для борців за долю народу головним є те, щоб продовжили їхню справу, і не важливо, чи будуть пам'ятати про їхній подвиг.

Та слави людської зовсім ми не бажали,
Бо не герої ми, і не богатирі...

А за нами прийде добро нове,
Життя нове у світ, -

писав Іван Якович Франко у поезії «Каменярі». Як перегукуються думки поета ХІХ століття і письменниці ХХ. Та ж глибина почуттів, вболівання за долю народу, нації; таке ж розуміння обов'язку.

У творі Марії Остромири ми відчуваємо у поглядах, думках і помислах місцевого населення оте розуміння справи, яку проводила УПА. Національно свідомі лемки як тільки могли допомагали оборонцям: переховували, лікували, допомагали харчами.

Усе це ми зустрічаємо і в творі Романа Іваничука «Вогняні стовпи». Але тут проблеми сягають глибше: чіткіше вимальовано проблему підступного знищення української нації. Жорстокість, цинізм, бездушність і зухвальство – ці риси притаманні нашим ворогам, змальованих письменником.

Кожен повстанець усвідомлював, що може полягти у боротьбі за волю України, але прикро було, що не дочекалися допомоги із заходу:

- А вони ж, оті ситі і вдоволені горожани «західного світу» байдужі до цього всього. Їх це ні трішки не болить. Вони ж набуваються в доброті, й гаразді, розкошують у вигодах. Яке ж їм діло до того, що ми бродимо по коліна в крові, що застеляємо трупом рідні поля, що вигибає найкращий цвіт народу, що ворог розпинає нашу Україну.(с. 263)

І приходить усвідомлення того, що допомоги чекати ні від кого, що потрібно покладатися лише на власні сили.

- Ні, друже командире! Не залишити, але й не числити на нікого, тільки на власні сили. Не залишити, а вести оцю нашу боротьбу – до останнього набою, до останньої краплі крові! Голоси із-за могили наших поляглих друзів кличуть нас до цієї боротьби. Вони ж, друзі наші, своєю смертю за волю України – перемогли ворога. Самі ж осталися непереможними, бо полягли, вірні своєму гаслові: «Здобудеш Українську Державу, або згинеш у боротьбі за Неї!» (с. 264)

Цікаві, яскраві жіночі образи в повісті «Лемківщина в огні». Та найбільше мене схвилювала розвідниця Тетяна – сильна, вольова, дужа, стійка людина. Особливо вразила мене національна свідомість героїні. Саме в її уста авторка вклала свої думи, помисли, прагнення. Згадаймо її останній монолог. Він ніби звернений до нас, молоді ХХІ століття: не розраховувати ні на кого, тільки на власні сили, не залишати, а вести нашу боротьбу до останньої краплі крові.

Прикро, що більше ніж через чверть століття, як їх вимовила героїня твору, ці слова стали для нас своєрідним заповітом.

Я захоплююся відвагою і мужністю воїнів УПА. Для мене вони взірець любові до людей, до Батьківщини. Заради них вони готові були померти. Це справді ідейні люди. Знаючи про те, що зазнали поразки, що важко виправити ситуацію, вони боролися до останнього, а коли не залишалося виходу – остання куля з власного пістолета була для них.

Висновок

В історії України жінки завжди відігравали провідну роль. Вони ніколи не ховалися за спину чоловіків, завжди стояли поряд із своїми коханими, батьками, братами, надихаючи їх на подвиги, несли тяжкий тягар випробувань у боротьбі за єдність нації, волю.

Роль жінки в суспільстві, в житті нації тривожить не одне покоління істориків-дослідників, вчених, письменників. Не мають рації ні ті, що бачать основне місце української жінки лише при господарстві в родині, ні ті, що роблять із неї лише громадську діячку. Роль жінки так само виняткова, як виняткове положення її краю. Вона мусить бути і його будівничим, допомагаючи мужчинам, і в той же час хранителькою сімейного вогнища. Такими постають перед нами жінки-українки, які вписали своє ім'я в історію нашої нації. Ми досі захоплюємося вчинками, думками, помислами, мужністю, відвагою, красою і жіночністю українок, починаючи відлік від княгині Ольги і закінчуючи сьогоденням. Жінки-волонтери, бійці в загонах АТО – Березині і домашнього вогнища, і національної єдності України.

Кожна жінка, яка залишила певний слід у долі українського народу, стала символом невмирущості української нації. Кожною іскрою полум'яного серця, кожним злетом думки і почуття живуть серед нас жінки-володарі народного духу, неперевершені як любов'ю до рідного народу, рідного краю, так і всіма проявами людських чеснот. Через віхоли часу несуть вони нам чистоту своїх помислів, які стали нашою гордістю, вірою і переконанням, не дочитаною ще до кінця книгою любові і жертвності.

Героїзм як найвища чеснота, як взірець людської гідності, – визначальний орієнтир життя і творчості, тісно пов'язаних із боротьбою за національне визволення рідного народу. Жінка і нація в долі України – це ціла епоха. У творах Марії Остромири – це не квола істота, не рабиня, це дружина і помічник чоловіка-воїнва, це новий тип особистості - вольової, цілісної, внутрішньо дисциплінованої натури, невтомленого життєлюбця, який свідомо йде назустріч небезпекам в ім'я високих ідеалів. Такою увійшли в наше життя героїні повісті Марії Остромири: Оленка (сама письменниця) і Гануся Весна, (жінка-десятник Ганна Дмитерко (Ратич)). Це була епоха, в якій гартувалася нова людина, нове покоління жінок-українок, котрі обирали бути творцями, а не жертвами історії. Покоління нових українок високо піднесло ідею української державності. Ця боротьба вимагала напруження сил і почуттів, волі та жертвності. Ім'я Ганни Ратич навечно вписане у нетлінну Книгу народної пам'яті про великих українок і українців. Як добре, що нарешті минула та похмура добра, коли славетні імена намагалися викреслити з нашої історії.

І сьогодні в час національного відродження свідомості українців, в час протистоянь ворогові, маємо схилити голови перед життям-подвигом національних героїнь.

Марія Остромира є невмирущим зразком, якою має бути українська жінка. Зберігаючи всю красу і жіночність, вона творила невмирущі духовні цінності. Письменниця високо підносить жінку до рівня рівновартості з чоловіком, підносить маси до рівня нації.

Ми мусимо бути горді, що українська нація має таких жінок, незнищений пам'ятник яким збудуємо у наших серцях, у наших душах.

Сьогодні з висоти небес дух героїв Марії Остромири запалює тисячі сердець нового покоління, кличе до твердого поступу в ім'я великої родини – української нації.

Список використаної літератури:

1. Козуля О. Жінки в історії України. // -К., -1993, с. 155
2. Леся Українка. Твори в 2 томах. Том 1.// К., -1986, -с.604.
3. Микитенко О. Розлилися круті бережечки.// К. Веселка. – 1985., с.278
4. Онищук Ярослав. Українські Січові Стрільці. Збірка фотографій до історії Українських Січових Стрільців. – Львів, 2003. - «Галицька Видавнича Спілка»
5. Остромира Марія. У досвітню годину. – Видавництво Юліана Середяка, Б-А, 1969.

6. Теліга Олена. Публіцистика Олени Теліги. Стаття «Якими нас прагнете». //Дзів. – 1994.-№4.-с.137-140
7. Франко І. Поезія та драматичні твори. //Львів, -Каменяр., -1978., - с. 199 (с.45)

Додатки

Прототипи героїв повісті Марії Остромири «У досвітню годину»

Герої повісті	Прототипи
Оленка	Марія Лоза (письменниця Марія Остромира із родини Білого)
Ганна Весна	Ганна Дмитерко-Ратич (з дому Дмитерко)
Роман Чорній	Іван Дмитерко (з дому Дмитерків)
Іван Байрак	Іван Балтро (з дому Балтра)
Михайлик	Дмитро Конюх (з дому Конюхових)
Марта	Марія Гарапа (з дому Крохмальних)
Василь	Онуфрій Крохмальний (із с.Чижикова)
Оксана (вчителька)	Анна Зарума (із роду Банах)

Асоціативний куш

енергійність

ніжність

любов

сила волі

доброта

доброта

Ганна Ратич

відчайдушність

відвертість

самовідданість

розсудливість

завзятість

Розуміння ситуації

Асоціативний куш

мужність

нерішучість

любов

рішучість

лагідність

Іван Байрак

розсудливість

Шукач істини

Відданість батьківщині

терплячість

Величність у помислах

мудрість

Асоціативний куш

рішучість

енергійність

розсудливість

Організаторські здібності

Любов до батьківщини

Творча людина

Роман Чорний

цілеспрямованість

Неспокійність

вдачі

Вірою і правдою служить
народу

Драматичність долі
обдарованість